

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
האגף לחינוך על יסודי

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
הפיקוח על הוראת העברית
אגף שפות

שם התלמיד:

כיתה:

בי"ס:

משימת הערכה במקצוע "עברית" לתלמידי כיתה ז'

מחצית ב – תשע"ג

פרק ראשון

קראו את המאמר שלפניכם, וענו על כל השאלות שאחריו.

ההתיישבות הכפרית היהודית החדשה בנגב

מעובד על-פי אל הנגב – פרקים בגאוגרפיה של דרום הארץ, אופירה גל, מט"ח, תש"ס

1 היישובים הכפריים שהוקמו בנגב לפני קום המדינה שכנו בנגב הצפוני. מדובר במספר קטן של יישובים, מרביתם קיבוצים. בעשור הראשון למדינה התחולל מהפך בנופו של האזור: נוספו לו עשרות יישובים כפריים - קיבוצים ומושבים, והאזור שהיו בו מעט יישובים ותושבים יהודיים, השתנה לבלי הכר. אוכלוסייתו גדלה, נבנו בו בתים, נסללו כבישים, נזרעו שדות, וצמרות עצים החלו להיראות למרחקים. כיום, במבט מן האוויר, קל להיווכח שהמדבר "נסוג" דרומה, ושבוכות יישובים אלה יש ביטוי ממשי לצירוף המילים "הפרחת השממה".

5 ההתיישבות הכפרית התפתחה לאחר קום המדינה דווקא בנגב הצפוני מכמה סיבות. חשוב היה להגביר את הנוכחות היהודית במרחבים דלילי אוכלוסייה וליישב את **אזורי הספר**. מערך היישובים של האזור הוקם גם כדי לשמש מחסום בפני מסתננים שחדרו לתחומי מדינת ישראל מכיוון רצועת עזה (רצועת עזה באותה תקופה הייתה תחת שלטון מצרי). בו בזמן היה הכרח לקלוט את המוני העולים החדשים שהגיעו ארצה באותה תקופה, ולספק להם מגורים ותעסוקה.

אזור ספר – אזור
הנמצא בקרבת הגבול.
לעתים אזורי הספר
קשים למחייה ודורשים
מהמתיישבים בהם
התמודדות מיוחדת:
להתגבר על תנאי טבע
יוצאי דופן או על
סכנות ביטחוניות.

10 נוסף על סיבות אלה יש לציין שבשנים הראשונות לקיום המדינה גדלה אוכלוסיית ישראל פי שניים ויותר, והיה צורך להגביר את ייצור המזון. את הצורך הזה יכלו לספק בעיקר היישובים הכפריים שעסקו בחקלאות. התנאים הטבעיים

נגישות – יכולת
הגישה ומידת הנוחות
שבה אפשר להגיע
למקום מסוים.

20 בחלקו הצפוני של הנגב נוחים בהשוואה לתנאים בשאר חלקי הנגב ומאפשרים לקיים בו חקלאות. זהו שטח מישורי שמצוי בו מאגר של מי תהום מתחת לפני השטח, וכמות המשקעים היורדת בו בשנה גדולה יחסית לאזורים האחרים בנגב. זאת ועוד, קל יותר להעביר מים מצפון הארץ אל הנגב הצפוני מאשר אל חלקיו האחרים של הנגב. גם ה**נגישות** של הנגב הצפוני למרכזי האוכלוסייה במישור החוף קלה בהשוואה לשאר חלקי הנגב.

30 בשני העשורים הראשונים לאחר קום המדינה הוקמו הקיבוצים בנגב הצפוני על ידי בני נוער מהארץ ומחו"ל. מרביתם קיבלו הכשרה מוקדמת לחיים בהתיישבות חקלאית. הידע שהיה לצעירים האלה בחקלאות והתבססותו של הקיבוץ על שיתוף בין תושביו, אפשרו לקיבוצים להקים משקים חקלאיים **רַבִּי ענפים** בהיקף גדול. במהלך השנים הייתה החקלאות ענף מרכזי וחשוב בקיבוצים, והם הצליחו להגיע להישגים מרשימים ביותר. עם הזמן הסתבר שקשה להתפרנס מחקלאות בלבד, ורבים מהם פנו לענפי כלכלה אחרים. הם פיתחו את ענף התעשייה שהפך למקור פרנסה נכבד. במקביל החלו חברי קיבוצים לעבוד מחוץ לקיבוץ, בעיקר בערי הסביבה, כגון באר שבע, אשדוד ואשקלון.

משק חקלאי רב ענפים –
משק המבוסס על כמה
ענפי חקלאות.
משק חקלאי חד ענפי –
משק המתמחה בענף
עיקרי אחד.

35

במושבים שנוסדו בנגב הצפוני באותה תקופה, הייתה תמונת המצב שונה במקצת. המושבים הוקמו על ידי עולים שאך הגיעו לארץ, בדרך כלל בלא הכשרה לעיסוק בחקלאות. בשנים הראשונות היו רוב המשקים החקלאיים של המושבים רבי ענפים וכללו רפת, לול, גידולי שדה ומטעים. אך עד מהרה התברר שחקלאות רבת ענפים אינה רווחית למשק משפחתי קטן, והמושבים החלו לקיים משקים מסוג אחר – משקים חד-ענפיים. היו שהצליחו לפתח את המשק החקלאי ולבסס אותו, אך היו גם כאלה שהתפרנסו בדוחק וחיפשו לעצמם מקור פרנסה אחר מחוץ למושב. בשלב מאוחר יותר החלו לפתח בקיבוצים ובמושבים גם את ענף התיירות והאירוח. כיום יש ביישובי הנגב מגוון רחב של ענפי כלכלה.

עוד תהליך שינוי המתחולל ביישובים הכפריים של הנגב הוא הפיכתם של יישובים רבים לאזורי מגורים לאוכלוסייה חדשה שהם קולטים, בדרך כלל אוכלוסייה עירונית. יישובים כפריים ותיקים מקימים בשוליהם שכונות חדשות המכונות "הרחבות".

התופעה של הרחבת היישובים הקיימים והקמת יישובים נוספים בעלי אופי כפרי גורמת לגידול האוכלוסייה במיוחד בנגב הצפוני. מניחים שתופעה זאת תתרחב בעתיד, ככל שהצפיפות במרכז הארץ תגבר.

פריט 1 : שלט בכניסה לאחד המושבים בנגב הצפוני

ענו על כל השאלות שלפניכם.

1. כתבו שלושה גורמים להתפתחותה של ההתיישבות הכפרית בנגב הצפוני לאחר קום המדינה. (3 נק')
א. _____
ב. _____
ג. _____

2. הביאו מתוך המאמר דוגמה שתמחיש את המושג "הפרחת השממה". (3 נק')

3. איזה מן המשפטים הבאים מתאר את הנגב הצפוני כאזור ספר? (4 נק')

- א. הנגב הצפוני הוא שטח מישורי שמצוי בו מאגר של מי תהום.
- ב. ביישובי הנגב הצפוני התיישבו עולים חדשים.
- ג. לאזור הנגב הצפוני נשקפו סכנות ביטחוניות.
- ד. יישובי הנגב הצפוני סיפקו תוצרת חקלאית לאוכלוסייה בישראל.

4. א. בנגב הצפוני הוקמו בשני העשורים הראשונים לאחר קום המדינה מושבים וקיבוצים. השלימו את הטבלה שלפניכם על פי המאמר. (5 נק')

תבחינים	קיבוצים	מושבים
1.	בני נוער מהארץ ומחול	4.
קבלת הכשרה חקלאית	2.	5.
סוג המשקים החקלאיים	3.	רבי ענפים

ב. בקיבוצים ובמושבים התעוררו עם הזמן בעיות פרנסה. כתבו אילו פתרונות נמצאו על ידי כל אחד מן היישובים. (4 נק')

קיבוצים

פתרון א: _____

פתרון ב: _____

מושבים

פתרון א: _____

פתרון ב: _____

5. העתיקו מתוך המאמר משפט שיכול לשמש הסבר לשלט המוצב בכניסה לאחד המושבים בנגב הצפוני (פריט 1). (3 נק')

6. חקלאי מתלבט אם להקים משק חקלאי בנגב הצפוני. האם הייתם ממליצים לו להקים משק חקלאי באזור זה? נמקו את דבריכם על-פי המאמר. (8 נק')

בכתיבתכם הקפידו על הניסוח, על סימני הפיסוק, על כתיב נכון ועל כתב יד ברור.

7. לפניכם ההגדרות של המילה **ענף** לפי מילון אבן שושן: הקיפו את ההגדרה התאימה למילה **ענף** בשורה 33 במאמר. (2 נק')

- א. שם כולל לכלל בד היוצא מגזע העץ ונושא על פי רוב עלים, פרחים ופירות.
ב. (בהשאלה) סעיף, סניף, חלק מדבר שלם.

8. לפניכם זוגות מילים. באיזה זוג מילים מתקיים יחס דומה ליחס שבין המילים **תכשיט** – **עדי**? (4 נק')

- א. תיק – תיקים ב. ישוב – קיבוץ ג. עוגה – עוגייה ד. מבחר – מגוון

9. איזו מילת קישור מתאימה להוספה **בין** שני המשפטים שלפניכם? (4 נק')

- לבני הנוער היה ידע בחקלאות.
- הקיבוצים הקימו משקים חקלאיים רבי-ענפים.

- א. לכן ב. אף על פי כן ג. וגם ד. מפני ש

פרק שני

קראו את המאמר שלפניכם, וענו על כל השאלות שאחריו.

לזכרו של דוד בן גוריון

מעובד על-פי **נאום ראשת הממשלה גולדה מאיר**, ט"ו בכסלו תשל"ד

מתוך: אתר הכנסת www.knesset.gov.il

- כבוד הנשיא, כבוד היושב ראש, חברי הכנסת,
- 5 אין גבול למה שאפשר להגיד על דוד בן-גוריון ועל פועלו האדיר בתולדות עמנו מאז עלותו ארצה בשנת 1906. בבואי לסקור את מעשיו של בן-גוריון בחרתי רק מעטים מהם, אך את המכריעים ביותר. אמנם היו נושאים שגם מנהיגים אחרים האמינו בהם, אך בן-גוריון הפך את המחשבה למעשה אדיר ועשה זאת בכל כוח השכנוע ויכולת ההכרעה שאפיינו אותו.
- 10 אחד הקווים הבולטים ביותר באופיו ובדמותו של בן-גוריון היה היכולת המופלאה לבחור מתוך מכלול של בעיות רבות שעמדו על סדר יומו של העם היהודי, את הדבר העיקרי, המרכזי ביותר והמכריע באותה עת. כך, למשל, היה בשנת 1946, שנתיים לפני קום המדינה, כאשר כיהן כיושב ראש הנהלת הסוכנות היהודית. בתקופה זו החליט כי יש להתכונן לפעולות הגנה בארץ-ישראל, וכי הכנותינו הצבאיות הן העיקר. הוא נסע לארצות הברית, כינס עשרות יהודים מכל רחבי ארצות הברית ותיאר להם את המצב בארץ באותה עת. הוא הסביר את הצורך בנשק ובתעשיית נשק, והכין אותם לעזרה שנהיה זקוקים לה. ליוזמה זו של בן-גוריון יש חשיבות מכרעת ביכולת ההגנה והלחימה כעבור פחות משלוש שנים לאחר מכן במלחמת העצמאות, בשנת 1948.
- 15 בעיצומו של כל מאבק שבמרכזו הוא עמד, הייתה לו היכולת המופלאה להסיק את המסקנות הנדרשות ולקבל החלטות קשות. בשנת 1949, בעת שכבר כיהן כראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל, הוא החליט, בניגוד להחלטת האו"ם, להעביר את הכנסת ואת הממשלה לירושלים. לדבריו, "ירושלים יש רק אחת". במעשה זה הוכרע כי ירושלים תהיה בירת ישראל.
- 20 זכורה לכולנו הנחישות של בן-גוריון להתרכז ביישוב היהודי בנגב ובאכלוסו. הוא רצה להגביר את ההתיישבות בנגב ולשמש דוגמה אישית. הוא קרא לבני הנוער לבוא ולהתיישב בנגב, ולאחר שפרש מכהונתו כראש ממשלה, הוא בעצמו עלה להתיישב בשדה בוקר שבנגב. כאשר אנו רואים עתה את הברכה הרבה בהתיישבות זו, בהפרחת חלקים של הנגב, בהפיכת אנשים שלא ידעו עבודת אדמה בחייהם להיותם עובדי אדמה מצליחים – אנו יודעים להעריך את גודל חזונו של בן-גוריון ואת פועלו האדיר במפעל התיישבותי זה.
- 25 גם האמונה של בן-גוריון במדינה יהודית בארץ-ישראל הייתה חלק ניכר מחזונו. במטרה להבטיח את עתיד המדינה ואת קיום העם היהודי הוא דרש בראש ובראשונה ממנהיגים ציוניים מהגולה שיעלו לארץ-ישראל. בשבילו, ציונות פירושה עלייה. נכון, לא תמיד המנהיגים הציוניים בגולה הסכימו עם דעותיו, אך הוא לא נרתע לחזור ולשנן אותן.
- 30

כבוד היושב ראש, ברשותך וברשות חברי הכנסת אני רוצה לומר כמה מילים אישיות. נפל בחלקי לעבוד במחיצתו של בן-גוריון לאורך שנים ארוכות. לאורך רוב השנים הייתה בינינו ידידות רבה, אך הייתה בינינו גם תקופה מרה. אני מודה לאל שבשנים האחרונות הייתה התפייסות מוחלטת ושלמה, וש אחרי יריבות מרה זכינו שנינו לידידות מחודשת וטובה.

צריף בן-גוריון

מעובד על פי אתר קיבוץ שדה בוקר www/sde.boker.org.il

צריף בן-גוריון הוא צריף המגורים אשר שימש את דוד בן-גוריון ואת אשתו פולה בקיבוץ שדה בוקר בשנים 1953 - 1973. הצריף הפך לאחר מותו למוזיאון העומד לרשות הציבור במסגרת המכון למורשת בן-גוריון.

עלייתו של בן-גוריון לשדה בוקר

בשנת 1952, בדרכו חזרה מתמרון של צה"ל בנגב, ראה בן-גוריון צריף ומספר אוהלים. הוא עצר את הרכב, ירד ושוחח עם תושבי המקום. הם סיפרו לו כי הם קבוצה של צעירים אשר נלחמו על המקום במלחמת העצמאות, והם סבורים כי לא די להילחם עליו אלא יש להתיישב בו. בן-גוריון התרשם מאוד מהמקום ומתושביו. לאחר ימים מספר התקבל בשדה בוקר מכתב מראש הממשלה ובו נכתב:

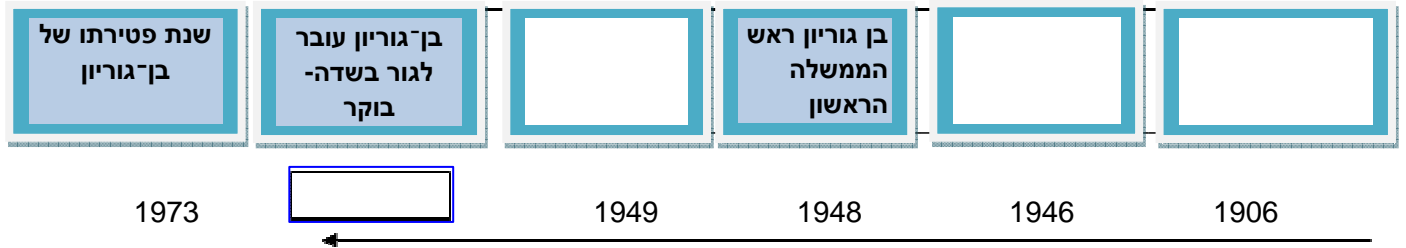
"במשך 47 שנותיי בארץ ראיתי כמה מפעלים חלוציים, ואני יודע, שרק בזכותכם ובזכות המפעלים החלוציים שקדמו לבואי לארץ עשינו מעט החיל אשר עשינו [...] ותסלחו לי אם אומר, שלא ראיתי מימי מפעל חלוצי כשדה בוקר [...] לא קינאתי מעולם באיש או בקיבוץ אנשים, לא ברכוש ובתואר ובסגולות שיש לאנשים [...] אולם בביקורי אצלכם היה קשה לי לדכא בלבי מעין רגש של קנאה: למה לא זכיתי להשתתף במעשה מעין זה [...] היו ברוכים ותצליחו!"

בסוף שנת 1953, לאחר כארבע שנים שבהן כיהן בן-גוריון כראש ממשלה ושר ביטחון, הוא התפטר מתפקידו ועבר לגור עם רעייתו בשדה בוקר שבנגב. חברי הקיבוץ התלבטו אם לקבל אדם מבוגר ומפורסם לקיבוץ המבודד, אבל לבסוף קיבלו אותו כחבר.

בן-גוריון לא פירט את הסיבות להתיישבותו בשדה בוקר. בין הסיבות שהועלו: הצורך להשתחרר מהמתח העצום שהיה כרוך בתפקידו כראש ממשלה בשנותיה הראשונות של המדינה, הרצון לקדם את ההתיישבות בנגב על ידי דוגמה אישית וגעגועי לתקופה שבה שימש בצעירותו פועל במושבות החקלאיות פתח-תקווה, כפר-סבא, ראשון-לציון וסג'רה.

ענו על כל השאלות שלפניכם.

10. לפניכם ציוני דרך מרכזיים בתולדות חייו של דוד בן-גוריון. השלימו את הנתונים החסרים על פי המאמר ועל פי הקטע הנלווה "צריף בן גוריון" (4 נק')

11. לפניכם כמה תכונות שאפיינו את בן-גוריון. ציינו לצד כל אחת מן התכונות את המעשה שמדגים תכונה זו על פי המאמר. (6 נק')

א. בעל יכולת לקבל החלטות

ב. נותן דוגמה אישית

ג. איש חזון

12. א. המאמר לזכרו של דוד בן-גוריון הוא נאום של ראשת הממשלה, גולדה מאיר. הביאו מהמאמר דוגמה אחת לכל אחד ממאפייני הנאום הבאים. (4 נק')

1. פניה לנמענים _____

2. דיבור בגוף ראשון _____

ב. העתיקו מתוך הנאום שני צירופי מילים המעידים על הערכתה הרבה של גולדה מאיר לבן-גוריון. (4 נק')

1. _____

2. _____

בכתיבתכם הקפידו
על הניסוח, על סימני
הפיסוק, על כתיב
נכון ועל כתב יד
ברור.

13. במסגרת לימוד הנושא השנתי "מנהיגים ומנהיגות" הציעו המורים באחד מבתאי הספר לשלב בטיול השנתי ביקור ב"צריף בן-גוריון". ההצעה הובאה לדיון בפני התלמידים. מה דעתכם על הצעה זו? נמקו את דבריכם. (8 נק')

14. בקטע הנלווה "צריף בן-גוריון" כתוב כי כאשר התפטר בן-גוריון מתפקידו כראש ממשלה הוא עבר לגור עם רעייתו בקיבוץ שדה בוקר שבנגב. השתתפתם בוועדה שדנה בבקשתו של בן-גוריון להיקלט בקיבוץ. (4 נק')

העלו על פי הקטע הנלווה נימוק אחד **בעד** קליטתו של בן-גוריון בקיבוץ.

העלו על פי הקטע הנלווה נימוק אחד **נגד** קליטתו של בן-גוריון בקיבוץ.

15. בשורה 32 – 33 כתוב "לא תמיד המנהיגים הציוניים בגולה הסכימו עם דעותיו, אך הוא לא נרתע לחזור ולשנן אותן" באיזו מילת קישור ניתן להמיר את מילת הקישור **אך**? (3 נק')

- א. לכן
- ב. למרות זאת
- ג. לאחר מכן
- ד. כמו כן

16. א. בשורה 35 כתוב: "נפל בחלקי לעבוד במחיצתו של בן-גוריון לאורך שנים ארוכות". משמעות הביטוי **נפל בחלקי** היא: (3 נק')

- 1. העדפתי
- 2. בחרתי
- 3. נאלצתי
- 4. זכיתי

ב. כתבו את המילה **המנוגדת** לכל אחת מן המילים שלפניכם **על פי הפסקה האחרונה** של המאמר (שורות 34 – 38) (4 נק')

טובה _____

ידידות _____

פרק שלישי

בן גוריון רצה להגביר את ההתיישבות בנגב ולאחר שפרש מכהונתו כראש ממשלה, הוא בעצמו עלה להתיישב בשדה בוקר שבנגב. במעשה זה הוא רצה לשמש דוגמה אישית לבני הנוער.

גם בימינו יש מבוגרים הטוענים שמעשיהם מהווים דוגמה אישית לבני הנוער, לעומתם יש מבוגרים הטוענים שמעשיהם והתנהגותם אינם משפיעים על הצעירים.

17. האם לדעתכם מבוגרים צריכים לשמש לבני הנוער דוגמה אישית בהתנהגותם ובמעשיהם? נמקו את דבריכם. תוכלו להביא דוגמאות מהמשפחה, מבית הספר, מתנועת הנוער וכד'.

כתבו בין 7 – 10 שורות. (20 נק')

בכתיבתכם הקפידו על הניסוח, על סימני הפיסוק, על כתיב נכון ועל כתב יד ברור.

מומלץ לכתוב טיוטה.

בהצלחה